

УДК 378:37.011.3:316.61

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-4\(46\)-4099-4108](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-4(46)-4099-4108)

Михайлова Оксана Сергіївна кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської мови з методиками викладання в дошкільній та початковій освіті, Житомирського державного університету імені Івана Франка, м. Житомир, <https://orcid.org/0000-0003-2999-8583>

ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ПИСЬМА НА ПРАКТИЧНОМУ КУРСІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті розглянуто проблему формування соціокультурної компетентності здобувачів педагогічних спеціальностей у процесі навчання письма на практичному курсі англійської мови. Актуальність дослідження зумовлена сучасними тенденціями розвитку мовної освіти в Україні та Європі, що орієнтують освітній процес на полікультурність, діалог культур і розвиток особистості здобувача. Обґрунтовано значення мови як носія національної культури, засобу збереження духовних цінностей і формування світогляду, що визначає необхідність інтеграції соціокультурного компонента в навчання іноземної мови.

Проаналізовано наукові підходи до визначення сутності соціокультурної компетентності як сукупності знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективну міжкультурну комунікацію. Визначено основні компоненти цієї компетентності, зокрема знання культурних реалій, норм поведінки, традицій і цінностей носіїв мови. Особливу увагу приділено ролі письма як виду мовленнєвої діяльності, що сприяє активізації мовного, мовленнєвого та соціокультурного досвіду здобувачів.

У роботі запропоновано науково та методично обґрунтований алгоритм формування соціокультурної компетентності у процесі навчання письма, який включає три етапи: підготовчий, формувальний та продуктивний. Кожен етап передбачає використання системи вправ різного рівня складності з урахуванням вікових, психологічних та когнітивних особливостей здобувачів. Значна увага приділяється використанню автентичних матеріалів, розвитку міжкультурної обізнаності та формуванню здатності до аналізу культурних відмінностей.

Доведено, що ефективність формування соціокультурної компетентності залежить від комплексного підходу до організації навчального

процесу, інтеграції мовного і культурного компонентів, а також урахування психологічних чинників. Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні інноваційних технологій навчання письма та вдосконаленні навчально-методичного забезпечення.

Ключові слова: соціокультурна компетентність, навчання письма, практичний курс англійської мови, здобувачі педагогічних спеціальностей, міжкультурна комунікація, іншомовна освіта, мовленнєва діяльність, автентичні матеріали, освітній процес, методика навчання іноземних мов.

Oksana Mykhailova PhD in Pedagogics, Associate Professor, Head of Department of the English Language and Primary ELT Methodology, Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, <https://orcid.org/0000-0003-2999-8583>

THE FORMATION OF SOCIOCULTURAL COMPETENCE OF STUDENTS OF PEDAGOGICAL SPECIALTIES IN THE PROCESS OF TEACHING WRITING IN THE PRACTICAL COURSE OF THE ENGLISH LANGUAGE

Abstract. The article addresses the problem of developing socio-cultural competence in students of pedagogical specialties during writing instruction within a practical English language course. The relevance of the study is driven by contemporary trends in the development of language education in Ukraine and Europe, which orient the educational process toward multiculturalism, the dialogue of cultures, and the personal development of the learner. The significance of language as a carrier of national culture, a means of preserving spiritual values, and a tool for worldview formation is substantiated, necessitating the integration of the socio-cultural component into foreign language teaching.

Scientific approaches to defining the essence of socio-cultural competence as a set of knowledge and skills ensuring effective intercultural communication are analyzed. The main components of this competence, including knowledge of cultural realities, norms of behavior, traditions, and values of native speakers, are identified. Particular attention is paid to the role of writing as a type of speech activity that contributes to the activation of students' linguistic, speech, and socio-cultural experience.

The paper proposes a scientifically and methodologically grounded algorithm for developing socio-cultural competence in the process of writing instruction, which includes three stages: preparatory, formative, and productive. Each stage involves the use of a system of exercises of varying difficulty levels, taking into account the age, psychological, and cognitive characteristics of the students. Significant emphasis is placed on the use of authentic materials, the

development of intercultural awareness, and the formation of the ability to analyze cultural differences.

It is proven that the effectiveness of socio-cultural competence development depends on a comprehensive approach to the organization of the educational process, the integration of linguistic and cultural components, and the consideration of psychological factors. Prospects for further research lie in the development of innovative writing instruction technologies and the improvement of educational and methodological support.

Keywords: socio-cultural competence, writing instruction, practical English course, students of pedagogical specialties, intercultural communication, foreign language education, speech activity, authentic materials, educational process, foreign language teaching methodology.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У світі нової мовної політики в Європі та Україні акцент у підготовці здобувачів педагогічних спеціальностей робиться на необхідності організації навчання іноземних мов у нових полікультурних умовах, що дозволило б викладачеві достатньо повно реалізувати свою культурно свідому роль у побудові навчально-виховного середовища в університеті, заохочуючи здобувачів до діалогу культур, сприйняття соціально значущих духовних та естетичних цінностей.

Мова відображає національний характер і створює унікальну картину світу для людей, які використовують її як засіб спілкування, оскільки зберігає культурні цінності та спадщину народу у лексиці, граматиці, фольклорі, літературних творах тощо.

Саме тому не випадково, що однією з цілей навчання англійської мови у закладі вищої освіти є формування соціокультурної компетентності здобувача.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема навчання іноземної мови в університеті є особливо актуальною на сучасному етапі, оскільки зміни в характері освіти дедалі чіткіше орієнтуються на «вільний розвиток особистості», творчу ініціативу, самостійність, конкурентоспроможність і мобільність здобувачів. Вивчення мови і культури одночасно забезпечує не лише ефективне досягнення практичних, загальноосвітніх і розвивальних цілей, але й містить значні можливості для подальшої підтримки мотивації здобувачів.

У педагогічній та методичній літературі значна кількість дослідників працювала над питанням розвитку соціокультурної компетентності здобувачів, зокрема: П.В. Бех, М.Б. Бородько, О. І. Вишневський, Л.Я. Касюк та О.В. Киричук та ін.

Проблеми навчання письма досліджено у працях О. Б. Бігич, Н.Ф. Бориско, С.В. Гапонова, О.М. Шерстюк, С.Ю. Ніколаєва.

Психологічні особливості розвитку здобувачів вивчалися у працях Ш.О. Амонашвілі, І.Д. Бех (виховання особистості), Г.С. Костюк (фундатор української психології), С.Д. Максименко, В.О. Сухомлинський, І.А. Зязюн (педагогічна майстерність).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вивчення педагогічного досвіду та авторські напрацювання підтверджують, що навчання англomовному письму є важливою умовою формування соціокультурної компетентності здобувачів педагогічних спеціальностей на практичному курсі англійської мови. Такий підхід забезпечує цілісність змісту освіти та підвищує загальну культуру особистості. Як приклад практичної реалізації цього підходу, пропонуємо науково та методично обґрунтований алгоритм формування соціокультурної компетентності здобувачів педагогічних спеціальностей у процесі навчання письма на практичному курсі англійської мови.

Мета статті є розроблення науково та методично обґрунтованого алгоритму формування соціокультурної компетентності здобувачів педагогічних спеціальностей у процесі навчання письма на практичному курсі англійської мови.

Виклад основного матеріалу. Соціокультурна компетентність — це здатність особистості засвоювати різноманітні культурні (лінгвокраїнознавчі, соціокультурні та міжкультурні) знання і використовувати їх для досягнення своїх цілей та іншомовної комунікації.

Соціокультурні компоненти включають знання (загальнокультурні, фонові та міжкультурні), уміння, навички та готовність до соціокультурної компетентності.

Соціокультурна компетентність — це сукупність знань про правила та соціальні норми поведінки носіїв мови, що вивчається, їхні традиції, історію, культуру, соціальну систему країни, її організацію [3, с.183–186]. У процесі вивчення іноземної мови викладач знайомить здобувачів з новою культурою, тому вміння розуміти певні особливості її розвитку, враховувати правила поведінки, норми етикету та певні стереотипи під час спілкування з носіями мови є надзвичайно важливим. Слід зазначити, що соціокультурна компетентність формується як певні фонові знання, усвідомлення студентами різних явищ соціального та культурного життя, загальноприйнятих норм, моделей поведінки, що визначають спосіб життя тощо.

Програма передбачає формування таких компонентів соціокультурної компетентності: вибір і використання привітань, ввічливих слів, звертань,

вигуків відповідно до ситуації спілкування; розуміння особливостей святкових привітань і їх використання відповідно до комунікативної ситуації; знання культурних реалій спільноти мови, що вивчається, пов'язаних із повсякденним життям [2; 6].

У процесі навчання іноземної мови письмо як вид мовленнєвої діяльності є метою навчання, слугує ефективним засобом навчання іноземної мови, а також відіграє значну роль у досягненні практичних, освітніх і виховних цілей підготовки. На сучасному етапі іншомовної освіти письмо відіграє одну з важливих ролей, представляючи інші види мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння та читання, з якими воно тісно пов'язане, будучи рецептивним і репродуктивним механізмом іншомовного відтворення.

У змісті навчання письма виділяють три компоненти: лінгвістичний — як «додатковий засіб комунікації до звукового мовлення за допомогою графічних знаків, що дозволяють фіксувати інформацію для передачі на відстань і збереження в просторі та часі» [1]; психологічний — створення зорово-графічних уявлень мовних знаків і розвиток механізму письма [2]; та методичний — як засіб і метод комунікації, пізнання і творчості відповідно до досягнутого програмного рівня знань здобувачів.

Викладачі повинні навчати здобувачів працювати з автентичними матеріалами, використовувати мову як джерело соціокультурної інформації, певну кількість стратегій соціокультурної поведінки, а також допомагати формувати цілісну лінгвосоціокультурну картину світу. Також вони повинні навчати здобувачів формувати міжкультурну обізнаність, уміння аналізувати та виділяти подібності й відмінності між рідною та іноземною культурою.

Здобувачі повинні опанувати правила вербальної та невербальної поведінки носіїв мови та засвоїти іноземні культурні реалії, звичаї, традиції.

Для успішного навчання письма викладачам необхідно враховувати психологічні особливості процесу письма та механізми, які його регулюють. Психологічні особливості письма полягають у створенні зорово-графічних відбитків мовних знаків і розвитку механізму письма.

Важливо враховувати лінгвістичний аспект навчання письма, оскільки під час написання тексту студенти опрацьовують звуки і букви, лексику і граматику, орфографію слів, значення слів і словосполучень. Лінгвістичні особливості письма включають аналіз звукової структури слів; трансформацію звуків у фонемі; передавання звуків у букви; написання букв і буквосполучень; правильне орфографічне написання.

Ефективність навчання письма та формування соціокультурної компетентності безпосередньо залежить від урахування вікових

особливостей здобувачів, насамперед когнітивних процесів: пам'яті, уваги, уваги, мислення, сприйняття мовлення.

Викладачі повинні визначати найбільш складні факти та явища дійсності, організовувати навчальний процес із використанням автентичних матеріалів відповідно до вікових особливостей та інтересів здобувачів і розподіляти матеріал відповідно до етапів навчання письма. Також дуже важливо залучати здобувачів до різних видів навчальної діяльності, які сприяють покращенню вивчення іноземних мов і розвитку особистості здобувача.

Підсумовуючи загальні вимоги програми, можна передбачити обсяг роботи викладача з розроблення завдань для письма. Необхідна ретельна підготовка при розробці вправ з цієї теми та комунікативних ситуацій. Під час навчання письма важливим є співвідношення наявного матеріалу з формуванням соціокультурної компетентності. Адже це є головною умовою подальшого успішного опанування іноземної мови. Саме тому перші «цеглини» міжнародної культури слід закладати в освіті для комфортного існування в міжнародному просторі [6, с.11-17].

Ми створили алгоритм відповідно до методичних етапів навчання письма та етапів формування соціокультурної компетентності [4]. Ми інтегрували етапи формування соціокультурної компетентності в етапи навчання письма під час роботи з листівкою.

Алгоритм включає такі етапи:

Перший етап — підготовка здобувачів до написання певного виду письмового висловлювання. Він включає змістове прогнозування, мовне прогнозування та соціокультурне прогнозування. Метою цього етапу є визначення цінності запропонованого матеріалу щодо соціокультурного компонента відповідно до теми, вимог навчальної програми та вікових особливостей здобувачів. Ознайомлення здобувачів із зразком певного виду письмового висловлювання та його особливостями в англійськомовних країнах.

A: його зміст;

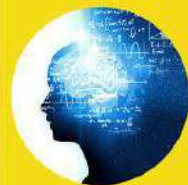
B: його структура;

C: особливості цього виду письмових висловлювань в англійськомовних країнах.

This stage is based on the exercises of receptive character.

To form Content anticipation we suggest such exercises:

- Choose the postcard
- Look and identify
- Think and say
- Analyze and compare
- Look and underline

– Match the beginnings with the endings

To form Language anticipation we suggest such exercises:

- Point out greetings
- Locate the words of “hellos” and “good byes” in a box
- Use the words instead of the pictures
- Write the words in circles
- List the key words
- Write as many words as you can in the circles around the picture
- Read the poem and locate the words of greeting in the cards
- Read the poem and point out the words of greeting in it
- Look at the greeting cards with different pictures in them and choose one card for you mummy, your sister or brother and your friend

To form Sociocultural anticipation we suggest the following exercises:

- Look at the picture & give your reasons
- What do you usually say if
- Group up with your friend and decide
- Say what you know about
- Listen to pieces of music and say
- Look and try to guess
- Fill in the gaps
- Fill in the chart and speak
- Listen and clap your hands
- Listen and snap your fingers

Sociocultural component includes the next exercises:

- Listen to the girl’s talks about...
- Read the information about holidays in Great Britain and compare
- Look through the carols and try to guess
- Draw the symbol of ... and try to remember
- Listen to the descriptions
- Look at the postcards written in English and compare Ukrainian and

English postcards

- Look at the postcards written in Ukrainian. Pay attention to the address.

What is the logical order of the words in the address? Where is the address usually written?

Другий етап — розвиток умінь студентів створювати певний тип письмового текстового висловлювання. Метою цього етапу є організація роботи студентів над формуванням умінь будувати різні види письмових висловлювань із використанням різноманітних соціокультурних опор, активізація мовного, мовленнєвого та соціокультурного матеріалу, а також розширення знань студентів про соціокультурні явища.

Метою цього етапу також є перевірка розуміння тексту, активізація мовного, мовленнєвого та соціокультурного матеріалу на основі читання, а також розширення знань здобувачів щодо соціокультурних явищ.

This stage is based on the exercises of receptive and receptive-reproductive character.

The exercises of this stage are:

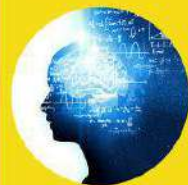
- Analyze and say what kind of postcard it is
- Identify the words
- Distribute the content of the postcard into groups
- Guess the name of the addressee
- Jigsaw activities
- Fill in the grid
- Choose the information and write it out
- Complete a card with necessary words
- Omit some information
- Choose the right card
- Read and send your answer
- Address your greetings

Третій етап — написання власного письмового висловлювання. Метою цього етапу є організація роботи студентів над створенням власних письмових висловлювань із використанням різноманітних соціокультурних стимулів.

This stage is based on the exercises of reproductive and productive character.

Here we suggest:

- Follow the instructions
- Reply to the invitation
- Complete the greeting card
- Use pictures for a greeting card
- Write a postcard back to your friend
- Circle writing
- Create a collage
- Shape writing
- Congratulate on somebody
- Choose a holiday and congratulate your best friend
- Look at the greetings card and complete it with your greetings, adding necessary information
- Reply to Sue's greetings card using the prompts and a sheet of paper
- Look at the things in the pictures, use them for a greeting card, congratulating your granny on Christmas

- Read one of the postcards and send your answer in the form of a greetings card
- Sit in a circle and write only one line of a greeting card, pass the postcard to your neighbour.
- Congratulate one another on Christmas holiday and send your cards with the help of a postman.

Висновки. Отже, одним із найважливіших завдань навчання письма у закладі освіти є формування та розвиток соціокультурної компетентності в усіх її аспектах. У процесі формування соціокультурної компетентності на практичному курсі англійської мови слід враховувати всі окреслені компоненти та інтегрувати їх у процес навчання письма, починаючи з початкового етапу навчання у закладах вищої освіти. Викладач повинен усвідомлювати, що ключову роль відіграє психологічний компонент ставлення здобувачів до інших культур, що сприяє формуванню цілісного та всебічного мовного навчального досвіду.

У статті не розглянуто всі аспекти досліджуваної проблеми. Подальшого наукового осмислення потребує визначення концептуальних засад цього процесу в окресленому напрямі, розроблення технологій і створення відповідного навчально-методичного забезпечення навчання англійської мови у закладах вищої освіти, а також вивчення зарубіжного досвіду його організації.

Література:

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Мовленнєва комунікація : підручник. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2013. 464 с.
2. Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів. Київ, 2013. 590 с.
3. Гуманкова О.С. Диференційований підхід у навчанні на уроках іноземної мови у початковій школі. Х.: Вид. група «Основа», 2009. 108 с.
4. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних факультетів / Бігич О. Б. та ін.; за заг. ред.. С. Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 2013. 590 с.
5. Ніколаєва С.Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу. Іноземні мови. 2010. №2. С. 13-14.

References:

1. Abramovych S.D., Chikarjkova M.Ju. Movlennjeva komunikacija [Language Communication]: pidruchnyk. K.: Vydavnychyj dim Dmytra Buragho, 2013. 464 s. [in Ukrainian].
2. Bihych O.B., Borysko N.F., Boretska H.E. Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: teoriia i praktyka [Methods of teaching English language and culture: theory and practice]: pidruchnyk dlia stud. klasychnykh, pedahohichnykh i lnhvistychnykh universytetiv

/ Bihych O.B., Borysko N.F., Boretska H.E. ta in../ za zah. red. S.Iu. Nikolaievoi. K.: Lenvit, 2013. 590 s. [in Ukrainian].

3. Humankova O.S. Dyferentsiiiovanyi pidkhid u navchanni na urokakh inozemnoi movy [Differentiated approach to learning in foreign language lessons]. Navchalno-metodychnyi posibnyk. Kharkiv : Vyd-vo «Osнова», 2009. 120s. [in Ukrainian].

4. Metodyka navchannja inozemnykh mov i kuljtur: pidruchnyk dlja stud. klasychnykh, pedagoghichnykh i linghivistychnykh universytetiv [Methods of teaching foreign languages and cultures: a textbook for students. classical, pedagogical and linguistic universities] /Bihych O.B. ta in.; za zagaljn. red. S.Ju. Nikolajevoji. K.: Lenvit. 2013. 590 s. [in Ukrainian].

5. Nikolajeva S.Ju. Cili navchannja inozemnykh mov v aspekti kompetentnisnogho pidkходу [Objectives of learning foreign languages in the aspect of competence approach]. Inozemni movy [Foreign Languages]. 2010. # 2. S. 11-17. [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 15.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 29.04.2026